Pri Motovili kot članici mreže **On the Move** in slovenski informacijski točki za mobilnost v kulturi (MIP) z veseljem objavljamo prevod intervjuja z **Marie Le Sourd**, generalno sekretarko mreže On the Move, ki že vrsto let dejavno spodbuja pravičnejšo in bolj trajnostno mednarodno mobilnost v kulturnem sektorju.

Intervju je bil prvotno objavljen v **sedmi številki novičnika *Kompost***, ki obravnava trajnost v kulturi in nastaja pod okriljem **Zavoda za umetnost in gledališče (ATI)** in **Centra Ustvarjalna Evropa (Kultura)** iz Češke republike. Pri pripravi številke, posvečeni trajnostni mobilnosti, je sodelovala tudi **češka informacijska točka za mobilnost CzechMobility.Info (MIP CZ)**. Zahvaljujemo se kolegom za možnost objave prevoda.

V pogovoru Marie Le Sourd izpostavi kompleksnost zelenih praks v mednarodnem kontekstu in skupno odgovornost vseh deležnikov – od umetnikov do financerjev – pri preoblikovanju mobilnosti na pravičnejši in okolju prijaznejši način.

ZELENA MOBILNOST JE SKUPNA IN KOLEKTIVNA ODGOVORNOST

Zeleno mobilnost razumemo celostno. Ne upošteva le prevoznih sredstev, ki jih uporabljajo umetniki in kulturni delavci, temveč tudi različne kontekste, v katerih se umetniki in kulturni delavci razvijajo, razloge za njihovo mobilnost ter učinke njihovih dejavnosti na destinaciji in po vrnitvi v lokalno okolje.

Zelena mobilnost je kolektivna odgovornost, ki vključuje tako tiste, ki imajo od mobilnosti koristi, kot tiste, ki jo finančno omogočajo, in mora upoštevati družbene, politične, gospodarske, infrastrukturne, okoljske in etične dejavnike, ki jo oblikujejo.

Zdi se, da si trajnost in mobilnost pogosto nasprotujeta – kako lahko mobilnost v kulturi postane bolj okoljsko odgovorna, a hkrati ohrani odprtost in izmenjavo?

Z vidika okoljske trajnosti se morda zdi, kot da si izraza nasprotujeta, saj se pojem mobilnosti prepogosto zoža na vprašanje prevoznih sredstev, ki jih uporabljajo umetniki in kulturni delavci. Toda mobilnost v kulturi je veliko več kot le prehod od točke A do točke B. Prav to želimo poudariti in zagovarjati v predlagani holistični opredelitvi zelene mobilnosti v kulturnem in ustvarjalnih sektorjih, ki je izpostavljena tudi zgoraj.

Okoljska trajnost v povezavi z mobilnostjo v kulturi bi nam morala predstavljati način, da ponovno oblikujemo vzorce mobilnosti v kulturi – vzorce, ki so pravičnejši in bolj izhajajo iz kraja samega ter so odprti za večjo raznolikost umetnikov in kulturnih delavcev. Na primer mobilnost v daljših časovnih obdobjih, če je to mogoče, z močnejšo umeščenostjo v kontekste okolja, kjer poteka, z oblikami podpore za umetnike, za katere je mobilnost nujna, itd.

Kakšna je povezava med umetniško mobilnostjo in podnebno pravičnostjo?

»Obravnavanje podnebnih sprememb z vidika podnebne pravičnosti zahteva preoblikovanje vrednot in oblik odnosov, odpravo neenakosti iz preteklosti in ponovno vzpostavitev bolj uravnoteženih oblik izmenjave med ljudmi in z naravo.« [1]

Podobna in hkrati dopolnjujoča sprememba vrednot je potrebna na področju mednarodne mobilnosti v kulturi, sploh v luči neenakosti pri dostopu do virov. Letno poročilo mreže On the Move ***Cultural Mobility Yearbook 2025*** poudarja velike neenakosti pri priložnostih za razvoj umetniške prakse, ki so odvisne od tega, kje na svetu se nahajaš: »Evropa je po naših podatkih najbolj aktivna regija, kar odraža višjo raven financiranja kulture na področju mednarodnih potovanj. Leta 2024 je 73,7 % vseh razpisov bodisi imelo organizatorja s sedežem v Evropi bodisi so podpirali mobilnost v ta predel.«

S pristopom, ki temelji na podnebni pravičnosti, zagovarjamo idejo, da bi morale biti podnebne spremembe način, da na novo oblikujemo mednarodne vzorce sodelovanja v kulturi, ne pa nova oblika ovire za umetnike in kulturne delavce, ki se razvijajo v manj povezanih, manj podprtih kontekstih in za katere so mobilnost in čezmejne povezave ključnega pomena.

Kaj je ekocertifikat SHIFT za mreže? Kaj naredi mrežo trajnostno?

Ekocertifikat SHIFT za mreže izhaja iz ekosmernic SHIFT, ki jih je v okviru Erasmusovega projekta v letih 2019–2021 razvilo devet evropskih kulturnih mrež, med njimi tudi On the Move. Ekosmernice SHIFT za mreže prepoznavajo in obravnavajo ekološki odtis, ki nastane zaradi delovanja mednarodnih kulturnih mrež. Gre za referenčni dokument za tiste organizacije, ki si prizadevajo čim bolj zmanjšati svoj odtis, optimizirati okoljsko trajnostne prakse ter delovati kot primer dobre prakse za svoje člane in druge mreže. V upanju, da bodo smernice spodbudile strukturno-organizacijske spremembe v kulturnem sektorju v najširšem smislu, so bile objavljene na spletu kot javno dostopne. [2] Transnacionalne kulturne mreže smo jih razvile na podlagi posebnosti naših ekosistemov: srečanja in potovanja imajo od naših dejavnosti največji vpliv; smo majhne ekipe, ki včasih delajo na daljavo; imamo koprodukcijske dogodke z letno spreminjajočimi se predpisi glede na kontekst itd.

Od leta 2023 in v sodelovanju z organizacijama Culture for Climate Scotland in Vector 42 smo nato postopoma razvijali certifikat, ki obravnava različne norme za smernice (upravljanje, komunikacija, dogodki, potovanja, pisarna itd.) in temelji na rednem ocenjevanju našega dela, učenju od sodelavcev, skupinskem usposabljanju in zaključnem revizijskem srečanju. Pristop morda ni toliko povezan s tem, kako narediti mrežo bolj trajnostno, temveč z vključevanjem vprašanja okoljske trajnosti v način dela, organizacije, komuniciranja, zbiranja podatkov itd., v skladu s pobudami mreže On the Move pa tudi z vključevanjem večplastnih vidikov mobilnosti v kulturi.

---

[1] »*Addressing climate change from a climate justice angle, requires a transformation of values as well as forms of relationship, redressing the unequal legacy of the past and rebuilding more balanced forms of exchange with one another and towards nature.*« J. Baltà Portolés, I. Van de Gejuchte, *Climate Justice: Through the Creative Lens of the Performing Arts*, IETM, Bruselj, november 2023. https://www.ietm.org/en/resources/new-international-episode-publication-series/climate-justice-through-the-creative-lens-of

[2] https://shift-culture.eu/achieve-environmental-sustainability-in-your-work/shift-eco-guidelines-for-networks/

On the Move se je v zadnjih letih veliko ukvarjala s trajnostjo. Lahko pojasnite, kakšna je vaša okoljsko trajnostna politika? Kako se odraža v dejavnostih mreže, kot je denimo organizacija Foruma o mobilnosti v kulturi v Rigi?

Okoljsko trajnostna politika mreže On the Move je bila razvita v sodelovanju z organizacijo **The Green Room**, ki je članica mreže in ima strokovno znanje in izkušnje na področju okoljske trajnosti v kulturnem in ustvarjalnih sektorjih ter mobilnosti. Gre za ključni referenčni dokument, ki uokvirja naše vrednote, politike in s tem povezane ukrepe za ozelenitev naših praks na vseh ravneh dejavnosti mreže. Poudarja na primer temeljne opredelitve (mobilnost v kulturi, zelena mobilnost, pravična mobilnost) ter načine, kako v praksi nasloviti opredelitve v skladu z ekocertifikatom SHIFT za mreže (torej ključne zaveze, trajnostni akcijski načrt, potovalna politika itd.).

Pri organizaciji Foruma o mobilnosti v kulturi v Rigi je treba upoštevati več vidikov:

- kako izračunamo ogljični odtis oseb, ki jim krijemo potne stroške (ekipe, članov odbora, govorcev, moderatorjev, poročevalcev itd.);
- kako zasnujemo forum in z njim povezane dejavnosti (vključno z obiski kulturnih prizorišč v Rigi), da bi optimizirali potovanja ljudi;
- kako bomo med forumom, skupščino mreže On the Move in srečanjema delovnih skupin vključili temi mobilnosti v kulturi in okoljske trajnosti;
- enajst zavez z našim lokalnim partnerjem in članom **Northern Dimension Partnership on Culture**, da se izognemo odpadkom, prihranimo energijo in zmanjšamo odtis (brez plastičnih steklenic, vrečk in papirnatih komunikacijskih materialov, odločitev za lokalno oziroma vegetarijansko hrano itd.).

On the Move ima orodje[3], ki pomaga pri odločanju o udeležbi/organizaciji dogodka ali srečanja na določeni lokaciji in je sestavljeno iz 15 praktičnih vprašanj. Kako ste ga ustvarili? Ali ga uporabljate pri načrtovanju dogodkov in potovanj?

V skladu z razvojem zgoraj omenjene politike in dokumentov (potovalna politika itd.) sta organizacija **The Green Room** in njena direktorica Gwendolenn Sharp razvili to preprosto, a praktično orodje za ukrepanje – ne le da bi nam pomagalo pri odločanju, kje bomo organizirali naš letni forum, temveč tudi pri izbiranju med številnimi vabili, ki jih prejmemo vsako leto (na primer za vodenje delavnice, udeležbo na konferenci, sodelovanje na strokovnih srečanjih itd.). Vprašanja v pripomočku spodbujajo holistično razmišljanje o mobilnosti in udeležbi: Zakaj je moja udeležba pomembna? Kaj lahko prispevamo kot mreža? Ali lahko v povezavi z drugim kontekstom razvijemo manj vidne zgodbe o mobilnosti? Kaj bomo odnesli nazaj v svoj delovni kontekst?

V letu 2024 smo na primer sodelovali pri 68 dogodkih: 40 spletnih (59 %), 21 v živo (31 %) in 7 hibridnih (10 %).[4] V istem letu smo zavrnili vabila 13 organizacij, ki so nas povabile na različne lokacije v Belgiji, Franciji, Litvi, Sloveniji, Španiji, Ukrajini in Tajvanu, ter predlagali druge možnosti, denimo priporočili kolege v istih državah/regijah, predlagali vire, sodelovanje ob drugi priložnosti itd.

Orodje je postalo zelo priljubljeno pri drugih mrežah, prilagojeno je celo za druge kontekste (kot je glasbeno prizorišče **Le Périscope** v Lyonu), **Motovila**, članica mreže On the Move, pa ga je prevedla v slovenščino.[5]

---

[3] Orodje je na voljo tudi v slovenskem jeziku: https://motovila.si/trajnostna-mednarodna-mobilnost-orodje-za-sprejemanje-odlocitev-o-izbiri-lokacij-in-udelezbi-na-dogodkih-srecanjih/

[4] C. R. Wilson, *On the Move Engagement Report 2024*, On the Move, Bruselj, december 2024. https://on-the-move.org/resources/library/move-advocacy-and-engagement-reports-2024

[5] Glej vire na dnu te strani: https://on-the-move.org/about/sustainability-policy

Katere so najbolj obetavne pobude ali prakse, ki uspešno usklajujejo mobilnost in trajnost in ste jih zasledili v ustvarjalnih sektorjih?

Veliko jih je in številne prihajajo iz teh sektorjev. Razvrstila bi jih v pet kategorij:

- **Programi financiranja mobilnosti**: Culture Moves Europe (financira jo Evropska unija s programom Ustvarjalna Evropa)[6] je ena redkih shem financiranja mobilnosti, ki vključuje t. i. zeleni dodatek (*green top up*). Z njim upošteva višje stroške in daljši čas potovanja za umetnike in kulturne delavce, ki namesto letalskih prevozov uporabljajo avtobus ali vlak. Četudi bi bilo financiranje v nekaterih kontekstih lahko višje, naj bi ta pobuda spodbujala tudi druge financerje mobilnosti, da znotraj svojega konteksta ravnajo podobno.
- **»Zeleni« rezidenčni programi** v vseh pogledih (potovanje, vsebina in kontekstualizacija): **rezidenca SAARI na Finskem**, ki jo financira fundacija Kone (Koneen Säätiö), se predstavlja kot »okoljsko trajnostna rezidenca«, ki je vendarle povezana s svetom in se posebej osredotoča na umetnike z globalnega juga.[7]
- **Potovanje kot del umetniškega projekta**: s projektom E75 Art Bus (del programa Evropska prestolnica kulture Oulu 2026) umetniki raziskujejo cesto E75 – 5.639 kilometrov dolgo pot, ki se začne v Vardøju na Norveškem in konča v Siteii na Kreti v Grčiji. Avtobus potuje čez Norveško, Finsko, Estonijo, Latvijo, Litvo, Poljsko, Slovaško, Madžarsko, Srbijo, Severno Makedonijo in Grčijo, rezidenčno bivanje umetnikov pa traja od šest tednov do dveh mesecev med aprilom in junijem 2025. V tem obdobju bodo organizatorji izvedli enega do tri spletne dogodke, ki bodo povezovali posamezne rezidence. Umetniška dela, ki bodo nastala v okviru projekta, bodo predstavljena vzdolž poti (na več kot 20 postajališčih) in na avtobusu. Ta pristop je zanimiv, ker obravnava izzive časa in razdalje, povezane s počasnejšim in bolj trajnostnim potovanjem, hkrati pa odpira nov premislek o tem, kako je mogoče te vidike uporabiti pri zasnovi projekta – z vključevanjem občinstva vzdolž poti.[8]
- **Merjenje, komuniciranje in ukrepanje glede odtisa**: eden izmed (številnih) primerov je poročilo ***IMPALA Carbon Calculator Report*** mreže IMPALA. Namenjeno je neodvisnim glasbenim založbam v Evropi.[9]
- **Razmislek in eksperimentiranje**: nekateri evropski projekti, kot je projekt ERASMUS* Ready, Steady, Go!, preizprašujejo pojem zelene mobilnosti v sredozemskem kontekstu na podlagi povratnih informacij udeležencev. Smernice, ki jih predlagajo, vključujejo tudi poseben poudarek na »zeleni mobilnosti, odprti za vse«.[10]

Čeprav bi lahko številne projekte razvrstili pod to kratko tipologijo, je prvi sklop, Programi financiranja mobilnosti, eden najskromnejših. Kot kaže naše poročilo *Cultural Mobility Yearbook 2025*, ki temelji na podobnih opažanjih že od leta 2022, tema trajnosti sicer pridobiva na pomenu (naslavlja jo 13,8 % razpisov za mobilnost v letu 2024 v primerjavi s 7,3 % v letu 2022), vendar finančna podpora za daljša potovanja, bivanja in s tem povezane spremembe mobilnostnih vzorcev ostaja minimalna.[11]

---

[6] https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/creative-europe-culture-strand/culture-moves-europe
[7] https://koneensaatio.fi/en/saari-residence/residency-applicants/saari-residence-in-mynamaki-finland/
[8] C. R. Wilson, *Cultural Mobility Yearbook 2025*, On the Move, marec 2025. https://on-the-move.org/resources/library/cultural-mobility-yearbook-2025
[9] https://impalamusic.org/wp-content/uploads/2024/12/IMPALA-Carbon-Calculator-Report-2024-Insights-from-carbon-footprinting-independent-labels.pdf
[10] Fanny Bouquerel in Marwa Helmy (ur.), *Move in Med: Mobility stories*, *Ready, Steady, Go!*, Roberto Cimetta Fund, Liv.in.g, Busart, Al Badil, Amuni, 2025. https://www.cimettafund.org/en/
[11] C. R. Wilson, *Cultural Mobility Yearbook 2025*, On the Move, marec 2025. https://on-the-move.org/resources/library/cultural-mobility-yearbook-2025

Številni umetniki in kulturni delavci se soočajo s finančnimi in sistemskimi ovirami pri posluževanju bolj zelenih rešitev za mobilnost. Katere spremembe politik ali mehanizmi financiranja bi lahko pomagali pri premagovanju teh izzivov?

Številni umetniki in kulturni delavci se soočajo s finančnimi in sistemskimi ovirami na različnih ravneh. Preprečujejo jim razvoj njihovega dela in prakse, gostovanja, navezovanje mednarodnih stikov ali srečevanje s kolegi, pridobivanje vizumov, pogajanja o novejših oblikah pogodb (na primer sodelovanje v virtualnem performansu namesto nastopa v živo na festivalu, kar pogosto pomeni slabšo pogodbo in manj možnosti za mreženje) in drugo.

V tem kontekstu je mogoče vidik zelene mobilnosti razumeti kot še eno raven, ki prispeva k zapletenosti, saj – kot je bilo omenjeno zgoraj – kljub vse močnejšemu poudarjanju pomena okoljske trajnosti tej prilagojena finančna podpora (za bolj trajnostna prevozna sredstva in daljše rezidence, podpora umetnikom staršem za daljša gostovanja itd.) še vedno ni zagotovljena ali pa je nezadostna. To stanje je treba nasloviti bolj proaktivno, zato v naši opredelitvi zelene mobilnosti poudarjamo »skupno odgovornost« (financerjev, oblikovalcev politik in ustvarjalnih sektorjev na splošno) ter priložnost za razmislek o podpori oblik mobilnosti, ki so globalne po svojem pristopu, a hkrati omogočajo prožnost glede na posebne potrebe in kontekste.

Kaj bi na individualni ravni svetovali umetnikom in kulturnim delavcem, ki želijo, da bi bilo njihovo mednarodno sodelovanje bolj trajnostno?

Razmislite, prepoznajte in začrtajte, kaj že počnete, saj na individualni ravni ali v manjših organizacijah pogosto že izvajamo številne trajnostne prakse, ne da bi se tega zavedali. Informirajte se. Na voljo je veliko priročnikov in orodij, kot so tista, ki jih omenjamo v pogovoru. Poiščite si zaveznike znotraj svojega sektorja – zlasti zato, da boste lahko zastopali specifičnost svojega položaja, konteksta ter tega, kar lahko sami prispevate k razpravi o spremembi vzorcev mobilnosti v kulturi.

Marie Le Sourd je od leta 2012 generalna sekretarka mednarodne informacijske mreže za mobilnost v kulturi On the Move. Pred tem je med letoma 1999 in 2006 delala v Singapurju za Fundacijo Azija-Evropa (kulturni oddelek), med letoma 2006 in 2011 pa je vodila Francoski kulturni center v Yogyakarti v Indoneziji.

On the Move je mednarodna informacijska mreža, posvečena mobilnosti v umetnosti in kulturi. Združuje 78 članov iz 29 držav. Od leta 2002 si prizadeva zagotavljati redne, ažurne in brezplačne informacije o priložnostih, pogojih in financiranju mobilnosti ter zagovarja pomen čezmejne mobilnosti v kulturi. Mreža On the Move, ki jo sofinancirata Evropska unija in francosko Ministrstvo za kulturo, izvaja ambiciozen večletni program za krepitev zmogljivosti lokalnih, regionalnih, nacionalnih, evropskih in mednarodnih deležnikov za trajnostni razvoj naših kulturnih ekosistemov.

Zavod za umetnost in gledališče (ATI) je javni zavod, ki ga je ustanovilo Ministrstvo za kulturo Češke republike. Njegovo poslanstvo je zagotavljanje različnih storitev na področju gledališča in drugih umetnosti tako češki kot mednarodni javnosti. ATI zbira in arhivira dela in predmete, povezane z gledališčem, ter omogoča dostop do njih. Izvaja raziskave, organizira in sodeluje v mednarodnih projektih na različnih umetniških področjih, podpira internacionalizacijo češke kulturne scene in objavlja strokovne publikacije. V okviru ATI deluje tudi češki **Center Ustvarjalna Evropa (Kultura)**.

CzechMobility.Info, eden od projektov ATI, je češka informacijska točka za mobilnost v kulturi. Njen namen je pomagati strokovnjakom na področju kulture pri reševanju praktičnih vprašanj, kot so pogodbe, davki, vizumi ali zavarovanje. Osrednji del projekta je spletni informacijski portal, dejavnosti informacijske točke pa vključujejo tudi svetovanja in delavnice. CzechMobility.Info je ena od informacijskih točk, ki so članice mreže On the Move.

Kompost je novičnik o trajnosti v kulturi, ki ga izdajata ATI in češki Center Ustvarjalna Evropa (Kultura). Novičnik prinaša primere dobrih praks ter novice iz češkega in mednarodnega okolja o podnebnih spremembah, dobrem počutju in drugih vprašanjih trajnosti. Sedma številka novičnika, posvečena trajnostni mobilnosti, je nastala v sodelovanju s CzechMobility.Info.

Dodatni viri

- Forum o mobilnosti v kulturi 2025
- Zelena mobilnost, prilagojena kontekstu
- Politika okoljske trajnosti mreže On the Move
- Orodje za odločanje o potovanjih
- Novičnik mreže On the Move
- *EcoArts Nexus – Repository of Knowledge in Arts & Culture, Environment & Funding*
- *Greening of the Creative Europe Programme – Good Environmental Practices Guide*
- Viri s Foruma o mobilnosti v kulturi 2023
- *Cultural Mobility Yearbook 2023*